

Україна у 2020-2021 роках: **НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ**

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ

№51

ДЕПАРТАМЕНТ
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
ТА МАКРОЕКОНОМІЧНОГО
ПРОГНОЗУВАННЯ

Київ 2020

МІНІСТЕРСТВО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ,
ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

У відповідь на ситуацію, викликану пандемією COVID-19, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України разом з Представництвом ЮНІСЕФ в Україні підготувало тематичний випуск Консенсус-прогнозу «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії».

Консенсус-прогноз «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії» підготовлено з метою висвітлення консенсусного бачення майбутніх тенденцій та об'єктивної оцінки ризиків та викликів, які постали як перед світовою економікою, так і перед економікою України внаслідок світової рецесії та введення в Україні обмежувальних заходів під час боротьби з пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19). Для формування оптимального пакету заходів підтримки розвитку економіки України під час та після завершення пандемії було здійснено прогнозно-розрахункову роботу відповідно до найбільш ймовірного прогнозного сценарію на 2020-2021 роки.

Публікація «Консенсус-прогноз» – періодичне видання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, яке готується департаментом стратегічного планування та макроекономічного прогнозування, головною метою діяльності якого є вироблення рекомендацій економічної політики щодо забезпечення стабільного й збалансованого економічного зростання України та макроекономічне прогнозування можливих сценаріїв розвитку країни.

Публікація стане у нагоді урядовцям, фахівцям центральних та місцевих органів виконавчої влади, науковцям, представникам громадських організацій, усім, кого цікавлять питання соціально-економічного розвитку країни, макроекономічного прогнозування.

Публікація підготовлена та виготовлена за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. Думки, висловлені в публікації, є позицією авторів і не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.

При використанні матеріалів посилання на джерело обов'язкове.

ЗМІСТ

СТАН СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДО ПАНДЕМІЇ	5
ОГЛЯД ПРОГНОЗНО-АНАЛІТИЧНИХ ОЦІНОК (станом на 15 квітня 2020 р.)	9
Глобальний рівень	10
Національний рівень	11
КОНСЕНСУС ПРОГНОЗ НА 2020–2021 РОКИ	12
Прогноз на 2020-2021 роки	13
Сценарії розвитку економіки України у 2020 році	17
ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РИЗИКІВ (ЯВИЩ) НА 2020–2021 РОКИ	19
Ендогенні (внутрішні ризики або явища, які матимуть вплив)	20
Екзогенні (зовнішні ризики або явища, які матимуть вплив)	20
ПРОПОЗИЦІЇ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	23
На короткострокову перспективу (під час дії карантинних заходів)	24
На середньострокову перспективу (після карантину та протягом найближчих років)	24
ДОДАТКИ	26
Додаток 1. КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ НА 2020–2021 РОКИ	27
Додаток 2. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА СЦЕНАРІЯМИ	28
Додаток 3. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА КЛЮЧОВИХ ПРИПУЩЕНЬ ДЛЯ УКРАЇНИ ЗА СЦЕНАРІЯМИ	29
Додаток 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЯСНЮВАННЯ	30

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ розраховано на базі матеріалів, наданих на початку квітня п.р. експертами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Навчально-наукового інституту менеджменту безпеки Університету «Крок», ДП «Держзовнішінформ», Міжнародного центру перспективних досліджень, Dragon Capital, Інвестиційної банківської компанії ICU, АТ «Укрсиббанк», незалежної аналітичної платформи VoxUkraine тощо.

Ми висловлюємо щиру подяку всім спеціалістам, які брали участь у цій роботі. Звертаємо увагу на те, що всі прогнози показники, надані учасниками опитування, не є офіційними прогнозами установ, а лише експертними оцінками фахівців.

Консенсус-прогноз – це усереднені значення основних прогнозних показників економічного розвитку України, які розраховані як медіана на основі експертних оцінок учасників опитування провідних фахівців у сфері макроаналізу та прогнозування. Вперше цей випуск містить як консенсус-прогноз експертів, підготовлений ними на основі власних припущень та власного сценарію розвитку економіки, так і усереднене значення оцінених експертами кількох основних прогнозних показників на основі єдиних припущень та єдиного консенсусного сценарію розвитку економіки. Ці припущення (як зовнішні, так і внутрішні в рамках одного найбільш вірогідного за оцінками експертів сценарію) були отримані від експертів в рамках проведення анкетного опитування, усереднено і надіслано експертам для уточнення та проведення повторних розрахунків.

Світовий досвід свідчить, що будь-яка криза закінчується. Криза, пов'язана з пандемією

COVID-19 також закінчиться, але наразі важливо підготуватися до негативних наслідків кризи, для зменшення їх масштабів та пом'якшення їх впливу на бізнес та рівень життя населення, а також до нових викликів, які постануть у посткризовий період. Для зведення до мінімуму негативних соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 необхідно передбачати розгортання подій, прогнозувати тенденції та здійснювати розрахункову роботу для отримання даних, які стануть базою для прийняття виважених управлінських рішень в умовах обмежених ресурсів. Подолання кризи вимагає прийняття швидких рішень, які зазвичай мають тактичний характер. Проте необхідним є більш довгострокове бачення. Перед Україною постають виклики боротьби з пандемією COVID-19 в умовах продовження реформ, забезпечення макроекономічної стабільності, стимулювання економічного зростання та відповіді на конфлікт у східних регіонах країни, що триває.

СТАН СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДО ПАНДЕМІЇ

За останні роки Україна пройшла важкий шлях:

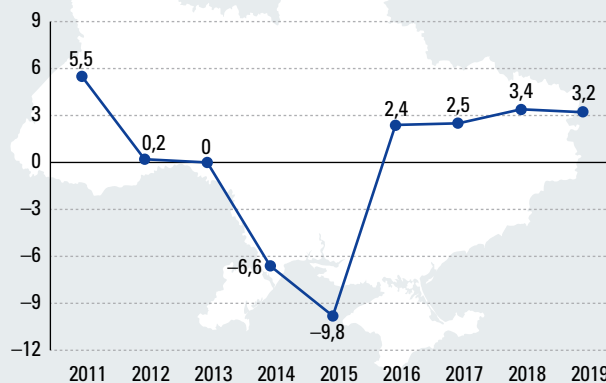
- від глибокої кризи **2014–2015 років** до відновлювального зростання, яке тривало починаючи **з 2016 року**;
- від економіки, що виробляла продукцію, конкурентну здебільшого на ринках країн СНД та інших країн, що розвиваються, до економіки, здатної конкурувати на ринках високорозвинених країн ЄС та світу;
- від країни з обмеженим рухом трудових ресурсів та капіталу до країни із вільним рухом, яка поступово стає частиною світового вільного простору;
- від економіки із станом, який не сприяв розвитку бізнесу та залученню інвестицій до економіки, яка трансформується і стає сприятливою для бізнесу та інвестицій.

Трансформаційні зміни відбувались у складний для країни час. З одного боку відчувався вплив зовнішніх чинників (тиск військової та торговельної агресії з боку Російської Федерації), а з іншого – існуючі внутрішні протиріччя уповільнювали темпи (ні економіка, ні влада, ні суспільство не були готовими до швидких змін). Втрати, які економіка понесла від втрат на сході та внаслідок кризи, не були компенсовані зростанням (за підсумком 2019 року фактичний ВВП на 5,6% нижче рівня 2013 року).

Упродовж 2016–2018 років економіка України, навіть за умови нових викликів, які постали перед країною (впровадження у 2016 році торговельних обмежень з боку Російської Федерації, обмеження міжнародних транзитних перевезень вантажів територією Російської Федерації, припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення залізничними і автомобільними шляхами у межах Донецької та Луганської областей у 2017 році та ін.) почала поступово відновлюватися. Україна подолати прояви кризи та перейшла до фази економічного відновлення, але динаміка зростання була стриманою.

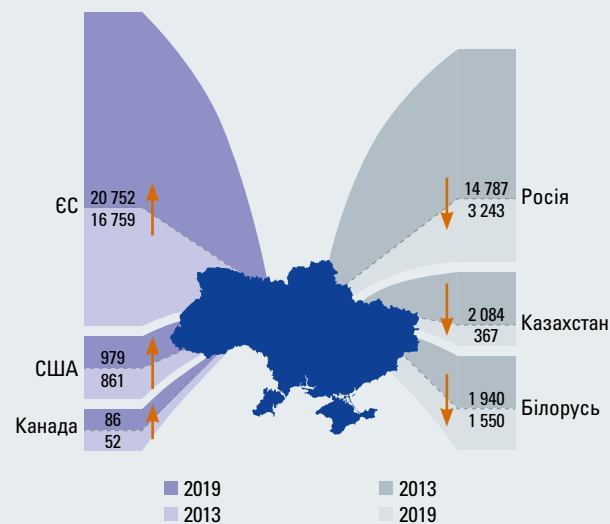
Протягом 2019 року в Україні зберігались ключові ознаки макроекономічної стабільності, реальне зростання ВВП за підсумками року становило 3,2%. Зростання відбувалося май-

Рис. 1. Зміна ВВП у реальному вимірі, відсотків до попереднього року

Джерело: Держстат

Рис. 2. Обсяги експорту товарів до окремих країн у 2013 та 2019 роках, млн доларів США

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 3. Приватні перекази за 2014–2019 роки

Джерело: Національний банк України

же за всіма видами економічної діяльності (окрім промисловості).

ДОВІДКОВО

Будівництво зросло на 23,6%; оборот роздрібної торгівлі – на 10,5%; оптовий товарооборот – на 0,1%; сільське господарство – на 1,1%; обсяг вантажообороту – на 2,1% та пасажирообороту – на 2,6%; промислове виробництво – скорочення на 0,5%.

У 2019 році, як і у попередньому році, зростання в основному підтримувалося розширенням внутрішнього попиту – як споживчого, так і інвестиційного. Внутрішній попит підтримувався тривалим зростанням заробітної плати (номінальна середньомісячна заробітна плата штатних працівників у 2019 році збільшилась на 18,4%) на фоні тенденції до зниження темпів інфляції (споживча інфляція уповільнилася до 4,1% у грудні 2019 року та у підсумку була близькою до нижньої межі цільового діапазону 5% +/- 1 в.п.).

Нарощування обсягів капітальних інвестицій в Україні тривало вже четвертий рік поспіль завдяки високій активності вітчизняних інвесторів – бізнесу і державного сектору. У 2019 році зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій становило 15,5%.

Незважаючи на погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури експорт товарів та послуг продовжував зростати досить високими темпами на рівні 7,2% (за даними Національного банку України).

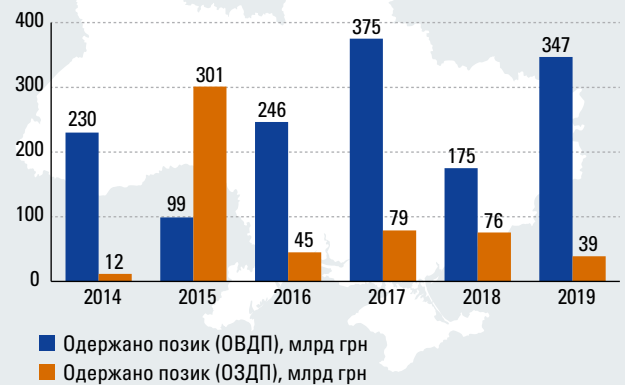
ДОВІДКОВО

Вартісні обсяги імпорту товарів та послуг (за даними Національного банку) збільшились на 7,5% порівняно з 2018 роком.

Спостерігалось активне збільшення портфельних інвестицій (чистий приплив портфельних інвестицій у 2019 році становив 5,1 млрд дол. США порівняно з припливом 2,1 млрд дол. США у 2018 році) та притоку іноземних інвестицій в Україну (у 2019 році чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив 2,4 млрд дол. США (за методологією платіжного балансу)).

Досягнуті успіхи та реалізація реформ дозволили покращити позицію України у рейтингу

Рис. 4. Одержані позики для фінансування дефіциту бюджету, млрд грн

Джерело: Мінфін

Рис. 5. Зміна ВВП у реальному вимірі та капітальні інвестиції у 2014-2019 роках, % до попереднього року

Джерело: Національний банк України

Рис. 6. Місце України серед інших країн за індексами та рейтингами у 2014-2019 роках

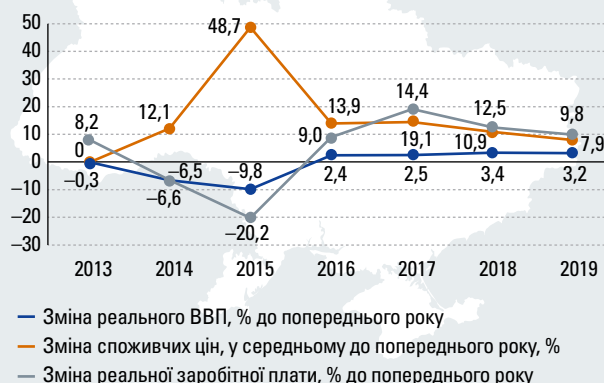

Джерело: Doing Business, Wall Street Journal i Heritage Foundation, міжнародна організація Transparency International

Doing Business 2020 та посісти 64 місце серед 190 країн (у попередньому рейтингу – 71 місце).

Все це на фоні зменшення фінансових та інвестиційних ризиків, подальшого проведення реформ формувало позитивні очікування щодо перспектив майбутнього розвитку країни. Так, за попереднім прогнозом у 2020 році передбачалось зростання реального обсягу ВВП на 3,7%. Проте внаслідок розгортання непередбачуваних процесів, прогноз було переглянуто та затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2020 р. № 253. За оновленим офіційним урядовим макропрогнозом у 2020 році очікується падіння ВВП на 4,8%.

Рис. 7. Зміни реального ВВП, споживчих цін та реальної заробітної плати, відсотків до попереднього року

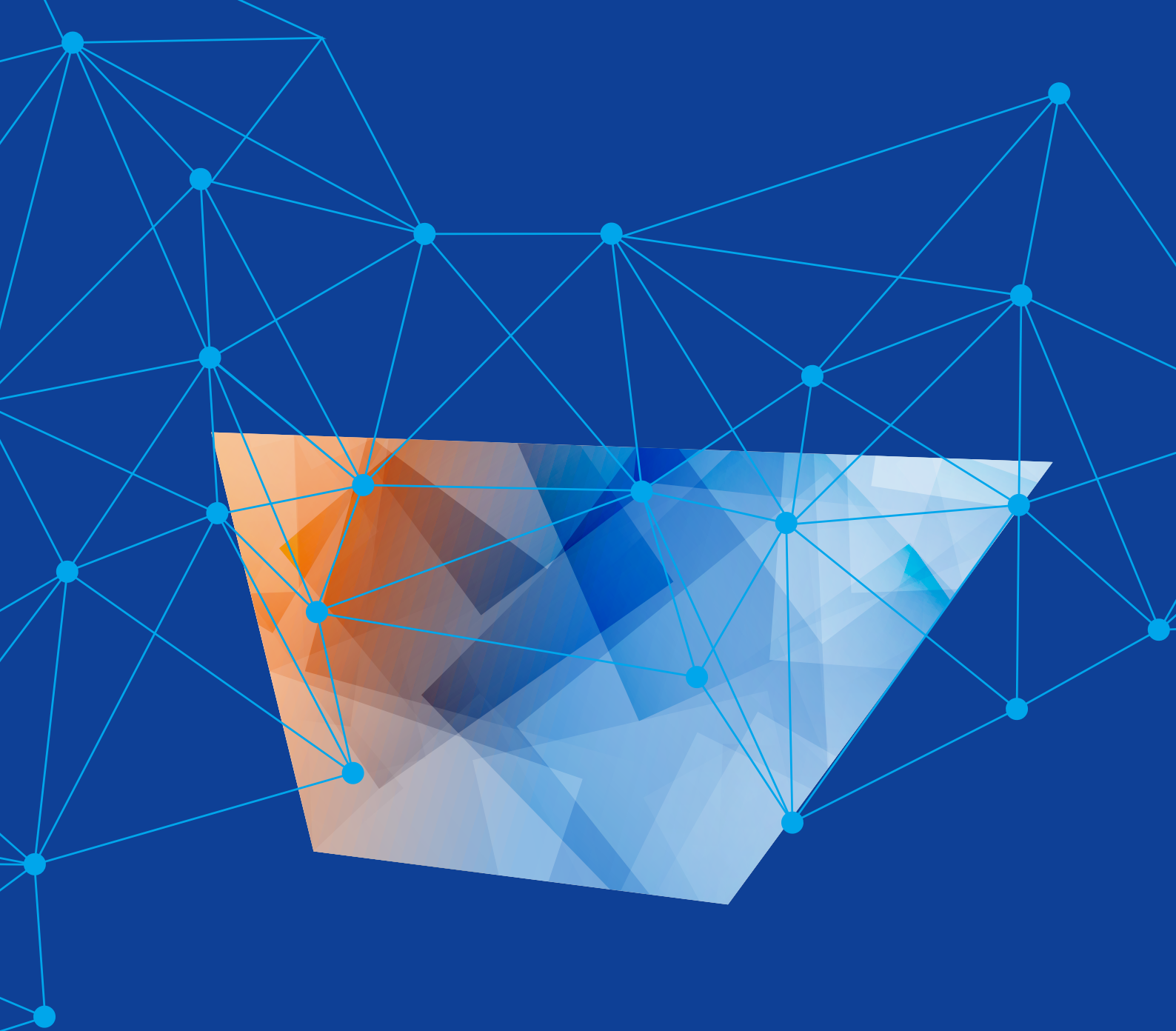

Джерело: Держстат

ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЗА 2013-2019 РОКИ¹

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП							
Номінальний ВВП	1 465,2	1 586,9	1 988,5	2 385,4	2 983,9	3 560,6	3 974,6
Реальний ВВП, %, річна зміна	0	-6,6	-9,8	2,4	2,5	3,4	3,2
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна							
Сільське господарство	13,6	2,2	-4,8	6,3	-2,2	8,1	1,1
Промислове виробництво	-4,3	-10,1	-12,3	4,0	1,1	3,0	-0,5
Інфляція, індекс (%)							
Індекс споживчих цін (середній за рік)	99,7	112,1	148,7	113,9	114,4	110,9	107,9
грудень до грудня попереднього року	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	99,9	117,1	136,0	120,5	126,4	117,4	104,1
грудень до грудня попереднього року	101,7	131,8	125,4	135,7	116,5	114,2	92,6
Зовнішній сектор							
Обсяг експорту товарів та послуг, %, річна зміна	-5,5	-19,9	-26,9	-3,9	17,1	9,8	7,2
Обсяг імпорту товарів та послуг, %, річна зміна	-3,5	-28,1	-28,3	4,5	19,2	12,8	7,5
Прямі іноземні інвестиції (притік), млн дол. США	3,9	0,3	3,0	3,3	2,6	2,4	2,4
Обмінний курс, грн/дол. США							
Середній	7,99	11,89	21,84	25,55	26,60	27,20	25,85
На кінець періоду	7,99	15,77	24,00	27,19	28,07	27,70	23,69
Державні фінанси, % ВВП							
Сальдо зведеного бюджету	-4,3	-4,9	-1,6	-2,3	-1,4	-1,9	-2,2
Державний борг (прямий та гарантований)	39,9	69,4	79,0	80,9	71,8	60,9	50,3
Соціальні показники							
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до робочої сили віком 15-70 років	7,3	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2
Реальна середньомісячна заробітна плата працівників, %, річна зміна	8,2	-6,5	-20,2	9,0	19,1	12,5	9,8

¹ Дані наведено у 2013 році без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя, з 2014 року також без урахування частини тимчасово окупованих територій

ОГЛЯД ПРОГНОЗНО- АНАЛІТИЧНИХ ОЦІНОК (станом на 15 квітня 2020 р.)

ГЛОБАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Пандемія гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, стала тим фактором, який змусив весь світ переосмислити своє буття, переглянути не лише свої прогнози розвитку, свою короткострокову економічну та соціальну політику, але і усвідомити, що розпочинається новий трансформаційний етап, на якому необхідно змінити підходи до формування пріоритетів на довгостроковий період. Уроки, винесені людством з цієї пандемії, можуть змінити не лише моделі управління у майбутньому, але і соціальну поведінку людства.

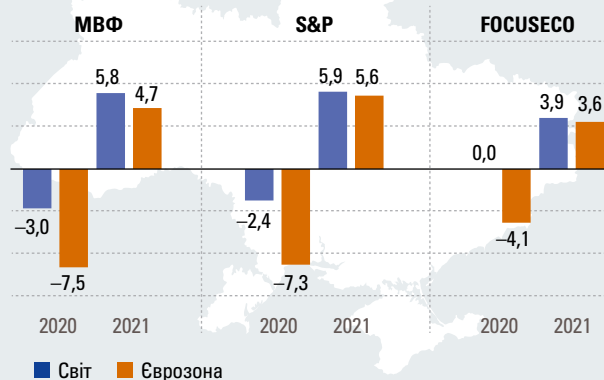
У відповідь на пандемію COVID-19 наразі відбулись суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав світу:

- запровадження надзвичайного стану в цілому по країні або в окремих регіонах чи сферах: у Китаї, США, Італії, Іспанії, Німеччині, Чехії, Польщі, Латвії, Естонії, Угорщині, Болгарії, Японії, Південній Кореї тощо;
- запровадження майже у всіх країнах санітарно-епідеміологічних заходів (карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів);
- встановлення обмежень виїзду/в'їзду до країн та пересування всередині країн;
- посилення ролі державного управління в надзвичайних умовах;
- різке скорочення економічної активності внаслідок карантинних заходів та встановлення обмеження трудової діяльності;
- введення нових дистанційних форм праці та освіти.

Такі безпрецедентні кроки спричиняють уповільнення економічного розвитку з прогнозованим падінням ВВП, скорочення споживчої активності населення та скорочення виробництва в усіх країнах, де зафіксовані випадки COVID-19. Відповідно, це негативно впливає на розвиток світового попиту в цілому.

Прогноз Міжнародного валютного фонду (World Economic outlook, April 2020)²: Після розгортання подій внаслідок пандемії МВФ знизив свої прогнози щодо росту світової економіки. За

Рис. 8. Прогноз ВВП на 2020-2021 роки

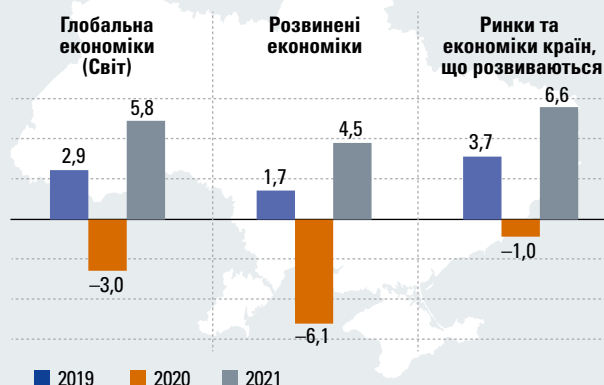
оцінками МВФ, очікується падіння обсягів виробництва у 2020 році до такого рівня, якого ще не було з часів Великої депресії 1930-х років. Якщо ситуацію з епідемією не вдасться взяти під контроль у другій половині 2020 року, то можливим є негативний шок для глобальної економіки у оціночному розмірі -3% на кінець 2020 р. За умови продовження епідемії у 2021 р., глобальна економіка відчує ще більш глибоке падіння у 2021 році (на 8%).

Прогноз міжнародного рейтингового агентства S&P GLOBAL RATINGS³:

Внаслідок різкого погіршення макроекономічних перспектив експерти значно знизили прогнози щодо ВВП на рік. Вплив пандемії на економіку виявився «довшим і інтенсивнішим, ніж передбачалося», а сфера послуг зазнає збитків набагато більше, ніж виробництво. Також пандемія COVID-19 сильніше позначиться на малому бізнесі, ніж на великому.

FOCUSECONOMICS⁴ (Консенсус-прогнози від провідних світових економістів): Світовий прогноз різко погіршено у відповідь на події

Рис. 9. Прогноз МВФ на 2020–2021 рр.

березня. Пандемія COVID-19 супроводжуватиметься зменшенням як внутрішнього, так і зовнішнього попиту, що підштовхне регіональні економіки до рецесії у 2020 році.

НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Україна у відповідь на пандемію COVID-19 впровадила режим надзвичайної ситуації в усіх областях країни для максимальної мобілізації ресурсів та захисту здоров'я населення. Також введено обмежувальні заходи: авіаційне і залізничне сполучення призупинено, припинилися міжміські та закордонні автобусні перевезення. Серед заходів з протидії розповсюдженню COVID-19: комбінація профілактичних немедикаментозних заходів, серед яких: домашня ізоляція, соціальне дистанціювання осіб віком понад 60 років, обмеження відвідування парків та зон відпочинку тощо; нарощування потенці-

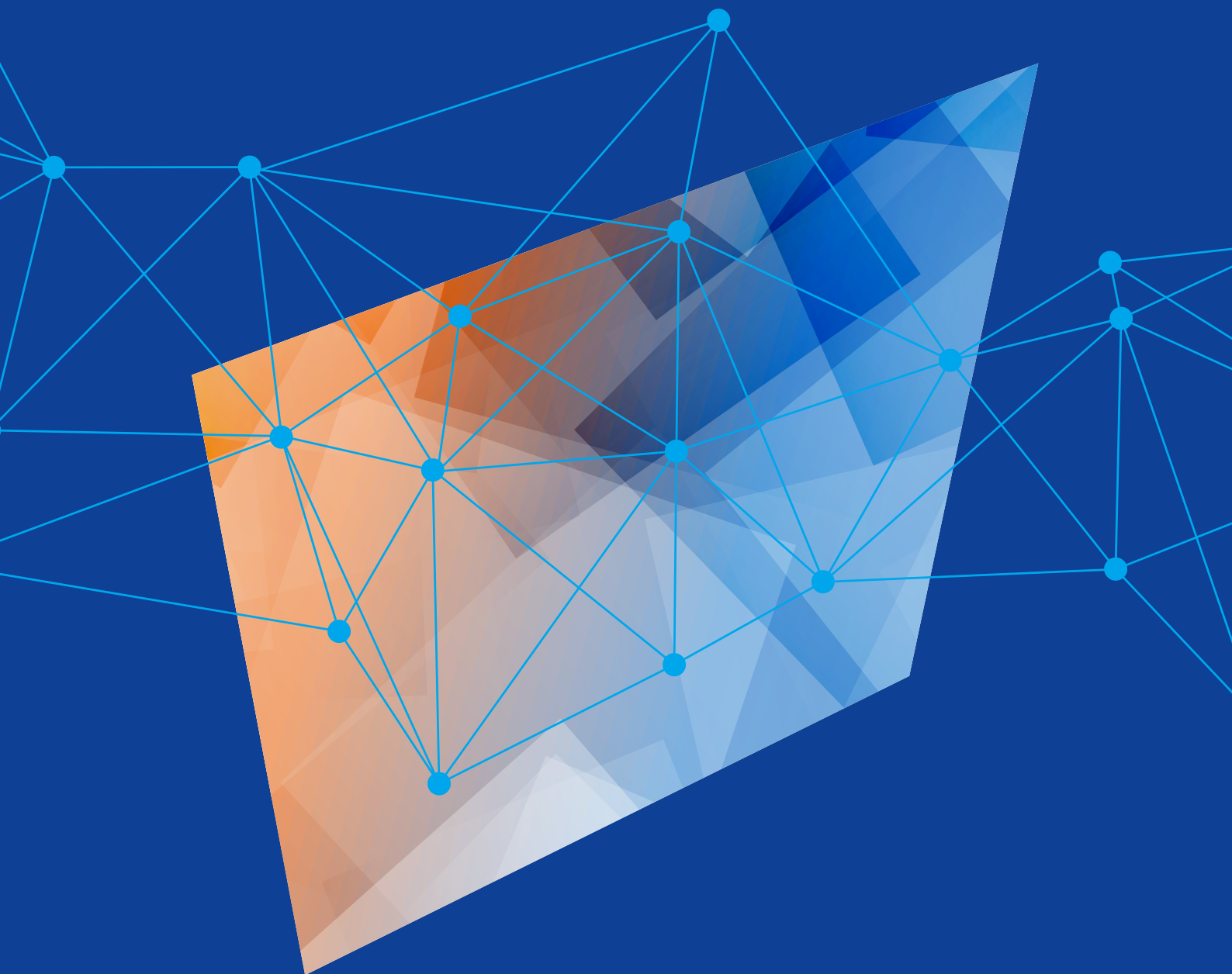
алу медичних установ для надання допомоги; проведення тестів для оцінки ситуації, збір відповідних даних; формування Стабілізаційного фонду держави для оперативних закупівель медичного обладнання; збільшення виплат лікарям, задіяних у боротьбі з коронавірусною інфекцією; пришвидшення процедур розмитнення всіх необхідних засобів, які необхідні для подолання епідемії тощо.

Урядовий прогноз: Уповільнення розвитку світової економіки, викликане цим падіння світових цін на основні вітчизняні експортні товари, а також прийняті Україною жорсткі превентивні заходи з метою обмеження поширення COVID-19 стали суттєвими підставами для перегляду прогнозу 2020. Прогноз було переглянуто та затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2020 р. № 253. Урядовий макропрогноз передбачає у 2020 році падіння ВВП на 4,8%⁵.

ОСНОВНІ ПРОГНОЗНІ МАКРОПОКАЗНИКИ

економічного і соціального розвитку України на 2020 рік⁶

Найменування показника	2020 рік (прогноз)
Валовий внутрішній продукт:	
номінальний, млрд гривень	3 985,5
відсотків до попереднього року	95,2
Індекс споживчих цін:	
у середньому до попереднього року, відсотків	106,8
грудень до грудня попереднього року, відсотків	111,6
Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року), відсотків	112
Прибуток прибуткових підприємств, млрд гривень	749,3
Фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, млрд гривень	1 235,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, брутто:	
номінальна, гривень	10 706
номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, відсотків до попереднього року	95,5
Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років, млн осіб	16,33
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці, відсотків до робочої сили відповідного віку	9,4
Продуктивність праці, відсотків до попереднього року	96,7
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн доларів США	–8 289
Експорт товарів і послуг:	
млн доларів США	59 911
відсотків до попереднього року	94,5
Імпорт товарів і послуг:	
млн доларів США	68 200
відсотків до попереднього року	90

КОНСЕНСУС ПРОГНОЗ НА 2020–2021 РОКИ

ПРОГНОЗ НА 2020-2021 РОКИ

Показник	Анкетне опитування ¹		Консенсус-прогноз ²		Урядовий прогноз ³		Прогноз МВФ ⁴		Прогноз Світового банку ⁵	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
ВВП, <i>% реальної зміни</i>	–4,4	2,3	–4,2	2,4	–4,8	x	–7,7	3,6	–3,5	3,0
Індекс споживчих цін										
середній за рік	107,1	108,6	105,8	107,7	106,8	x	104,5	107,2	108,9	105,0
грудень до грудня попереднього року	110,0	107,5	107,0	105,9	111,6	x	107,7	105,9	x	x
Обмінний курс, грн/дол. США										
середній	28,5	29,0	28,85	30,0	30,0	x	x	x	x	x
на кінець періоду	30,0	30,0	29,5	30,75	29,5	x	x	x	x	x
Рівень безробіття, <i>у % до робочої сили віком 15-70 років</i>	9,7	9,1	9,4	9,1	9,4	x	10,1	9,3	x	x

¹ Усереднене значення оцінених експертами кількох основних прогнозних показників на основі єдиних припущень та єдиного консенсусного сценарію розвитку економіки.

² Усереднені значення основних прогнозних показників економічного розвитку України, які розраховані як медіана на основі власних припущень та власного сценарію розвитку економіки, наданих учасниками опитування.

³ Показники наведені в постанові КМУ від 29.03.2020 №253.

⁴ <https://www.imf.org/en/Publications/WE0/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

⁵ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33476/9781464815645.pdf>

Порівнюючи отримані в процесі підготовки цього випуску прогнози – консенсус-прогноз і усереднений прогноз, здійснений експертами на основі єдиного сценарію та припущень цього сценарію, варто зазначити, що за показниками ВВП та безробіття відмінності є не суттєвими. Разом з тим, досить значно відрізняються оцінки індексу споживчих цін – за прогнозом на основі єдиного сценарію вони є вищими, також відрізняються параметри курсу, особливо у 2021 році в бік вищої девальвації. Водночас, усереднений прогноз є суттєво ближчим за своїми параметрами до Урядового прогнозу (виключення становить курс). Прогноз МВФ щодо динаміки ВВП в Україні є найбільш песимістичним серед усіх порівнюваних прогнозів. Інфляційні параметри є максимально наближеними до параметрів консенсус-прогнозу.

Незважаючи на невизначеність щодо строків пандемії COVID-19 та її наслідків для економіки, Україна має формувати власну антикризову політику. З позиції сьогодення складно оцінити майбутні зміни і ще складніше спрогнозувати тенденції та спланувати відповідні дії на короткострокову перспективу. Наскільки тривалою буде пандемія, наскільки глибоким падіння економіки, як швидко економічні системи зможуть відновитись, які ВЕД найбільше постраждають, на ці і ряд інших питань за ініціативи Мінекономіки отримано відповіді від ключових експертів. Експерти Консенсус-прогнозного опитування надавали власну оцінку розвитку світової економіки в умовах значної невизначеності, коли не було прогнозів провідних міжнародних фінансових організацій (станом на початок квітня, 14 квітня п.р. був опублікований прогноз МВФ).

ЕКСПЕРТНА УЗАГАЛЬНЕНА ДУМКА

За консенсусним прогнозом, падіння світової економіки становитиме 0,6% у 2020 році. Відновлення економіки країн світу відбуватиметься за L-формою: пандемію вдасться зупинити найближчим часом, проте економічні втрати будуть досить значними, що спричинить повільне відновлення світової економіки починаючи з II півріччя. У 2021 році зростання становитиме 2,3%.

Згідно з консенсусними оцінками, Україна демонструватиме більш глибоке падіння – 4,2% у 2020 році. Характер відновлення буде таким же – L-форма: вже прийняті карантинні заходи в Україні ще будуть додатково посилені і триватимуть до кінця II кварталу, що матиме більш негативний вплив на економіку країни, в результаті чого відновлення буде дуже повільним. У 2020 році прискоряться інфляційні процеси до 7% проти 4,1% (у розрахунку грудень до грудня попереднього року) у 2019 році (внаслідок девальваційних процесів середньорічний обмінний курс становитиме 28,85 грн/дол США).

Всі елементи попиту матимуть від’ємну динаміку, але найбільшим буде падіння інвестицій, яке становитиме 14,8%.

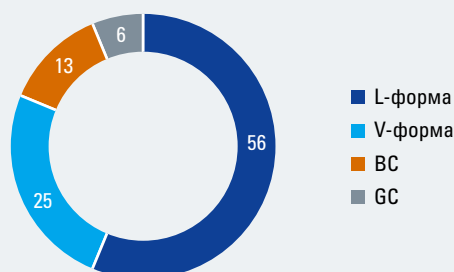
Для підтримки попиту населення та пом’якшення негативних наслідків запроваджених карантинних заходів зросте бюджетна підтримка, що в умовах скорочення доходів спричинить суттєве зростання дефіциту бюджету до 5,6% ВВП.

Найбільше стримувати економічну динаміку будуть роздрібна та оптова торгівля, транспорт, металургія та машинобудування.

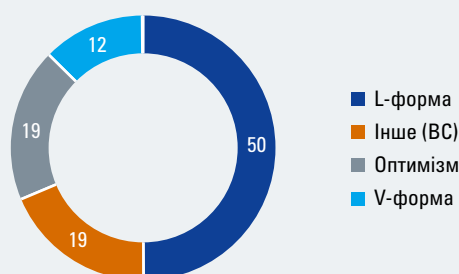
Найбільш вразливим за масштабами бізнесу будуть малий та середній бізнес.

РЕЗУЛЬТАТИ РАНЖУВАННЯ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ, у % від кількості відповідей експертів

Найбільш реалістичний сценарій розвитку світової економіки в умовах поширення COVID-19

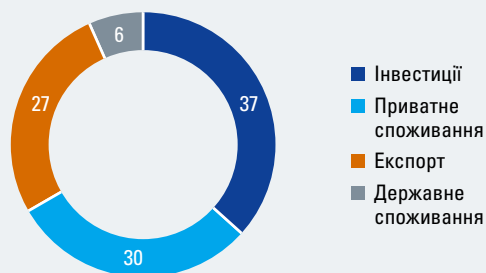

Найбільш вірогідний сценарій для України

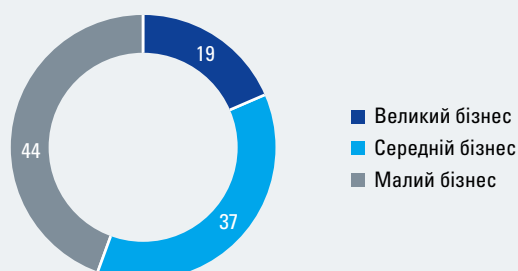

Сфери/галузі, які будуть, в першу чергу, стримувати економічний розвиток в країні під час та після пандемії у 2020 році

а) за складовими попиту

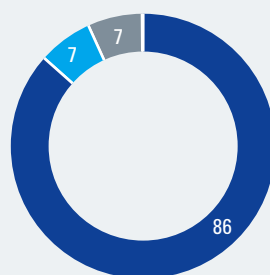

б) за масштабом бізнесу

Ситуація на ринку праці залишиться складною до кінця 2020 року. Безробіття буде тривалим у зв'язку із значним падінням економіки та суттєвими структурними змінами. Мігранти повільно повертатимуться до міст роботи за межами України, як внаслідок збереження ризиків зараження, так і через економічні проблеми у світі. Рівень безробіття буде значним.

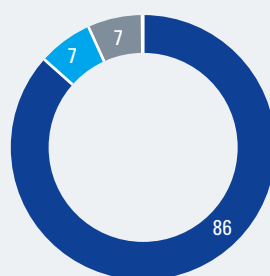
Перспективи ринку праці

- Ситуація на ринку праці лишатиметься складною до кінця 2020 року. Безробіття буде більш тривалим, ніж у першому варіанті відповіді, у зв'язку із значним падінням економіки та суттєвими структурними змінами. Мігранти повільно повертатимуться до міст роботи за межами України
- Ситуація суттєво не зміниться, відбудеться тимчасове збільшення безробітних за рахунок заробітчан, які повернулися до України, а також тих, хто втратить роботу під час карантину. До кінця року будуть створені нові робочі місця. Відбудеться перерозподіл робочої сили між сферами діяльності, по завершенню карантину трудові мігранти покинуть Україну
- Суттєве зростання безробіття через вивільнення великої кількості робочої сили в умовах повномасштабної кризи, повернення мігрантів до України через аналогічні процеси у світі

Падіння обсягів виробництва та ситуація на ринку праці матиме суттєвий негативний вплив на бідність населення (рівень бідності за оцінками експертів збільшиться на 10-20% порівняно з рівнем на початок року)

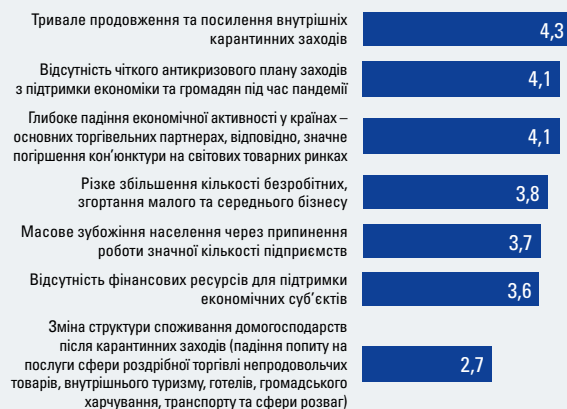
Збільшення рівня бідності

- На 10-20%
- Більше 20%
- На 5-10%

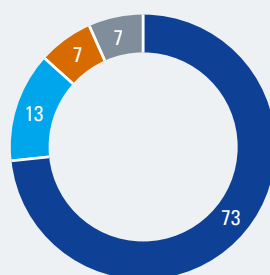
На думку експертів найбільшими загрозами економічному відновленню в Україні є такі: (1) тривале продовження та посилення внутрішніх карантинних заходів, (2) відсутність чіткого антикризового плану заходів з підтримки економіки та захисту населення країни в період пандемії та (3) глибоке падіння економічної активності в країнах – основних торговельних партнерах України, відповідно значне погіршення кон'юнктури на світових товарних ринках.

Найбільші загрози для економічного відновлення в Україні, бали за ступенем впливу на ситуацію

Після завершення пандемії, на думку експертів, очікуються незначні зміни у поведінці економічних суб'єктів. Так, поведінка людей та структура попиту після завершення пандемії (зміна виду економічної діяльності, здоровий спосіб життя, гігієна та санітарія, глобалізація та активне пересування, відношення до вакцинації та ін.) зміниться не суттєво.

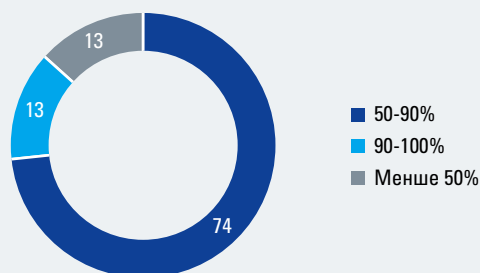
Поведінка людей та структура попиту після завершення пандемії

- Зміниться несуттєво
- Зміниться кардинально
- Залишиться незмінною
- Інше

Країни ЄС далі проводитимуть політику залучення робочої сили із-за кордону, хоча і більш стримано. Ситуація на внутрішньому ринку праці суттєво не зміниться порівняно з допандемічним періодом. Як наслідок, значна частка трудових мігрантів може повернутися на роботу за межі України після завершення пандемії.

Частина трудових мігрантів, яка повернеться на роботу за межі України

Передбачається, що приблизно через 6 місяців після повного завершення всіх карантинних обмежень у світі відбудеться відновлення попиту з боку українців на міжнародні перевезення та туристичні послуги.

Відновлення попиту з боку українців на міжнародні перевезення та туристичні послуги

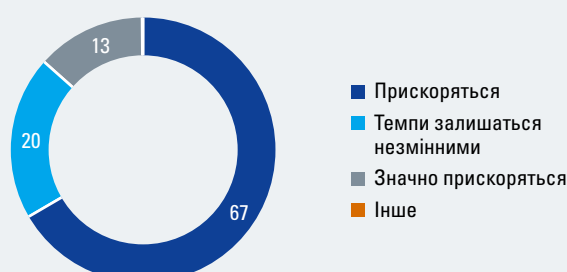
Несуттєвими будуть зміни у інвестиційній діяльності суб'єктів економічної діяльності після завершення пандемії, але в деяких секторах економіки вони можуть бути значними через зміну структури попиту (а також унаслідок можливого запровадження стимулів для інвестування в певні галузі)

Інвестиційна діяльність суб'єктів економічної діяльності після завершення пандемії

Прискоряться зміни української економіки у напрямі переходу до нової якості, активізуються процеси діджиталізації (цифровізації), роботизації та використання модальності «віддаленого робочого місця».

Зміни української економіки у напрямі переходу до нової якості

У 2021 році матиме місце економічне зростання на рівні 2,4%, проте воно не компенсує падіння 2020 року. Інфляція уповільниться до 5,9% (у розрахунку грудень до грудня попереднього року). Всі елементи попиту мати-

муть позитивну динаміку. Найбільше зростання очікується в інвестиціях – як ефект низької бази – 6,9%. Рівень безробіття поступово знижуватиметься до 9,1%, але не вийде на допандемічний рівень.

СЦЕНАРІЙ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У 2020 РОЦІ⁸

Розповсюдження пандемії COVID-19 стало викликом для всіх країн. У відповідь на стрімкі зміни ситуації прогнозуючі організації як у світі, так і в Україні за короткий час переглядали свої прогнози та сценарії кілька разів. Еволюція прогнозів в Україні була наступною.

У березні 2020 року прогнозні оцінки щодо економічної ситуації в країні були досить оптимістичними:

по-перше, в Україну вірус потрапив пізніше, ніж до більшості країн Європи, вже у середині березня 2020 року для сповільнення поширення COVID-19 були запроваджені своєчасні жорсткі заходи й обмеження;

по-друге, припускалося, що потужні фінансові та монетарні стимули в розвинених країнах нададуть можливість світовій економіці достатньо активно відновитись від тимчасового короткострокового шоку вже з III кварталу – у так званому «V форматі».

Таким чином, в третій декаді березня 2020 року найбільш реалістичними для України вважались такі сценарії:

Сценарій 1: превентивні заходи, прийняті Україною, дозволять стримати масове поширення COVID-19 в Україні, карантинні заходи будуть припинені у середині квітня.

Відповідно у II півріччі економічна та споживча активність мали відновитись після короткотермінових втрат. Прогнозувалась низька прибутковість експорторієнтованих компаній, яка б стримувала інвестиційну активність, оскільки ціни та попит на світовому ринку за цим сценарієм все ж таки очікувались нижчими відносно раніше прогнозованого.

Зростання світового ВВП у 2020 році прогнозувалось на рівні орієнтовно 1,5-2%, а зростання ВВП України за таких умов могло становити до 1%. Не очікувалось відчутного впливу на динаміку цін на споживчому ринку, також передбачалось що відносно стабільним лишатиметься курс (з незначними девальваційними коливаннями протягом кінця березня-початку квітня). Безробіття прогнозувалось помірним, внаслідок незначних втрат робочих місць в секторі МСП.

Сценарій 2: прийняті країною заходи дозволять стримати масове поширення COVID-19 в Україні, проте карантинні заходи в Україні та світі триватимуть до початку травня.

За цим сценарієм внаслідок тривалішого карантину очікувалось, що більшими будуть втрати у споживанні населення, тривалішою буде інвестиційна пауза і більш глибоким в цілому інвестиційне падіння внаслідок аналогічно більш негативної реакції світової економіки. Значнішим очікувався негатив і для ринку праці внаслідок закриття деяких підприємств у сфері МСП.

Так, за умови зростання світового ВВП на 1,3% за більшістю експортних цін очікувалось падіння близько 10%. Експорт за цим сценарієм у реальному вимірі прогнозувався від'ємним, але більшим очікувалось падіння імпорту. Валютний курс за цим сценарієм експертами оцінювався на рівні 29 грн/дол США в середньому за рік і 30,5 грн/дол. США на кінець року. Прогнозувалось, що інфляція може вийти за межі однозначних чисел і сягнути 11% (грудень/до грудня). За цим сценарієм зростання ВВП не очікувалось (тобто 0%) або могло бути незначним негативним.

Ситуація з поширенням COVID-19 у світі швидко змінюється, і всім стало зрозуміло, що пандемія триватиме набагато довше і наслідки від розгортання кризових явищ в світі

виявляться критичними. Почала відбуватися трансформація сценаріїв та прогнозних оцінок щодо розвитку світової економіки та економіки України. Майже щотижня з'являлись нові прогнозні очікування, відповідно до яких найбільш реалістичним став виглядати сценарій,

⁸ За оцінками групи незалежних експертів (з урахуванням динамічних змін ситуації)

за яким пандемію хоча і вдасться взяти під контроль протягом II кварталу 2020 року, проте економічні втрати будуть досить значними, що спричинить повільне відновлення світової економіки. Тобто економічний розвиток протягом 2020–2021 років відбуватиметься за L-формою. Вже на початку квітня частина світових прогнозуючих організацій почала схилитися до сценарію, за яким у найближчий рік зупинити пандемію не вдасться, тому економічні втрати будуть набагато більшими, що призведе до розгортання глобальної світової кризи (GC), якої не було з часів після II Світової війни.

Українська економіка також відчула значний негативний вплив жорстких карантинних заходів, термін дії яких наразі вже становить 2 місяці (з 13 березня по 12 травня). Відчутним буде обмеження функціонування окремих видів економічної діяльності на тлі формування негативних настроїв у населення та погіршення кон'юнктури на світових ринках на окремі товари. Найбільш вірогідними залишаються сценарії такого ж як і у світі повільного відновлення економіки протягом 2020–2021 років за L-формою (консенсус-прогноз) та умовний песимістичний сценарій:

Сценарій за L-формою: передбачається, що карантинні заходи в Україні триватимуть до кінця II кварталу, що матиме негативний вплив на економіку країни, в результаті чого відновлення буде дуже повільним.

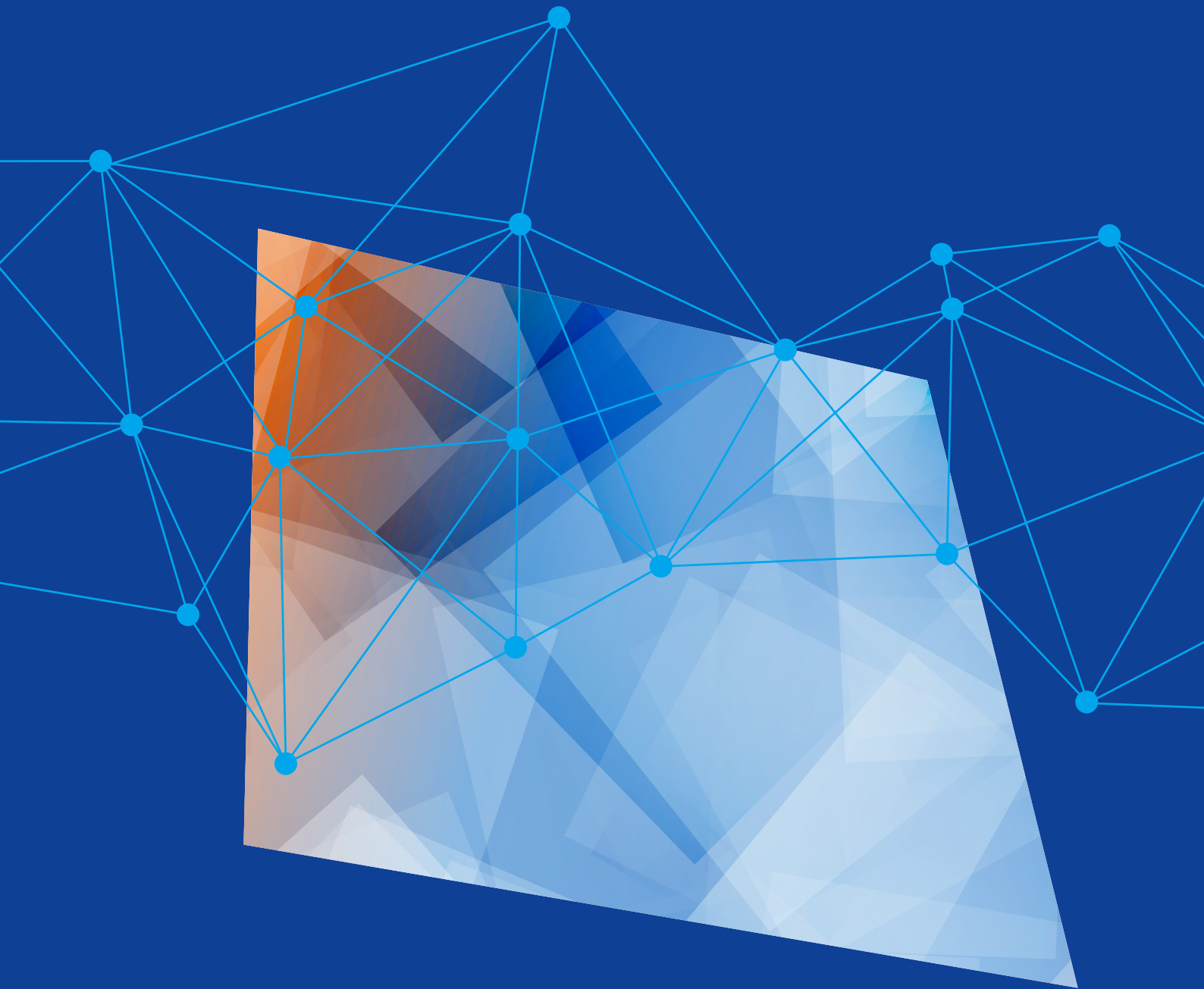
Відновлення економіки країн світу відбуватиметься за L-формою: пандемію вдасться зупинити у 2020 році, проте економічні втрати будуть досить значними, що спричинить повільне відновлення економічної та споживчої активності в світі починаючи з II півріччя. На світових ринках відбуватиметься падіння цін на основні експортні товари (в середньому більш ніж на 10%). Україна демонструватиме більш глибоке падіння, ніж світова економіка, яке становитиме 4,2% у 2020 році. Інфляційні процеси прискоряться до 7% (грудень до грудня) внаслідок девальваційних процесів (середньорічний обмінний курс становитиме 28,85 грн/дол. США). Такі оцінки є нижчими, ніж передбачалось сценарієм 2 (березневим), внаслідок перегляду експертами впливу пандемії на ціни. За таких умов в Україні прогнозується падіння як внутрішнього, так і зовнішнього попиту та матиме місце суттєве скорочення обсягів грошових переказів заробітчан.

Для підтримки попиту населення та пом'якшення негативних наслідків запроваджених карантинних заходів зросте бюджетна підтримка, що в умовах скорочення доходів спричинить суттєве зростання дефіциту бюджету до 5,6% ВВП. Ситуація на ринку праці лишатиметься складною до кінця 2020 року. Безробіття буде тривалим у зв'язку із значним падінням економіки та суттєвими структурними змінами. Мігранти повільно повертатимуться до міст роботи за межами України, як внаслідок збереження ризиків зараження, так і через економічні проблеми у світі.

Умовний песимістичний сценарій: передбачається, що стримування масового поширення COVID-19 стане першочерговим завданням держави, а карантинні заходи в Україні будуть подовжені на більш тривалий період.

Загострення ситуації може бути викликано такими негативними явищами, як прискорення темпів поширення захворювання та різке збільшення кількості хворих, які потребують медичної допомоги. Це призведе до втрат та погіршення соціальної інфраструктури та систем життєзабезпечення. Загальна криза може призвести до ускладнення забезпечення населення необхідними послугами, медичним забезпеченням, соціальними та освітніми послугами тощо. За цим сценарієм можливим є економічний занепад та зростання безробіття внаслідок закриття підприємств, розриву економічних зв'язків, скорочення виробничих потужностей; обмеження діяльності фінансової, банківської сфери, транспортної інфраструктури тощо. За цих умов спостерігатиметься низький зовнішній та внутрішній попит унаслідок гальмування економічного зростання та зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів. За таких обставин ВВП у 2020 році скоротиться на 7-8%. Гривня значно девальвує в середньому до 31 грн/дол. США, інфляція складе 12-13% (грудень/до грудня), дефіцит бюджету – 8%.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РИЗИКІВ (ЯВИЩ) НА 2020–2021 РОКИ⁹

⁹ Оцінка ризиків здійснювалась за шкалою від 0 до 4 балів та за двома критеріями: ймовірність та вплив ризику на економіку України. Методологічні пояснення наведені у Додатку 4.

ЕНДОГЕННІ (внутрішні ризики або явища, які матимуть вплив)

Найбільш значущими **внутрішнім ризиком (явищем)** для вітчизняної економіки, серед запропонованих експертам для розгляду, виявився *Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у ПФУ, інших Фондах державного соціального страхування* (з інтегральною оцінкою 14 балів – у 2020 році та 13 балів – у 2021 із максимально можливих 16). Цей ризик у попередніх роках оцінювався експертами як доволі значущий (за 2017–2019 роки середня інтегральна оцінка – 8), але на фоні пандемії COVID-19 виявився найбільш ймовірним.

Також високі оцінки (вище 10) на 2020 рік отримали сім з 12-ти вперше запропонованих внутрішніх ризиків, пов'язаних з пандемією COVID-19:

- *Суттєве падіння платоспроможного попиту населення* (інтегральна оцінка 13 на 2020 рік; 10 – на 2021);
- *Значне безробіття через повернення заробітчан, масове звільнення працівників* (13 / 11);
- *Експоненціальне поширення COVID-19, не спроможність медичної системи зупинити пандемію в Україні* (12 / 10);
- *Різке погіршення якості життя населення, насамперед найбільш уразливих верств* (12 / 8);
- *Масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу* (12 / 8);
- *Глибока затяжна рецесія* (11 / 9);
- *Прискорення інфляційних процесів* (11 / 9).

На 2020–2021 роки залишились високими оцінки деяких постійних ризиків / явищ:

- *Зростання негативних очікувань економічних агентів* у 2020 році – 12 (у попередньому опитуванні 7), у 2021 – 9 (6);
- *Посилення неплатоспроможності реального сектору економіки* у 2020 – 12 (7), у 2021 – 10 (6);

- *Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі* у 2020 – 11 (8), у 2021 – 10 (7);
- *Повільні приватизаційні процеси* у 2020 – 11 (6), у 2021 – 10 (6);
- *Збереження високого рівня корупції* у 2020 – 11 (10), у 2021 – 10 (10).

Найменш значущим для економіки експертами оцінено внутрішній ризик / явище *Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення за рахунок зростання цін на енергоносії*: інтегральна оцінка 4 – у 2020 році, у 2021 році – 5.

ЕКЗОГЕННІ (зовнішні ризики або явища, які матимуть вплив)

Серед **зовнішніх ризиків (явищ)** на 2020 та 2021 роки висока інтегральна оцінка зберігається за ризиками, які оцінюються не вперше:

- *Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталів*: інтегральна оцінка на 2020 рік – 13, на 2021 рік – 10 (у попередньому опитуванні інтегральна оцінка цього ризику на 2020 рік була 8, на 2021 – 7);
- *Звуження зовнішніх ринків збуту через високу конкуренцію* у 2020 році – 12 (у попередньому опитуванні 7), у 2021 – 9 (8);
- *Нова світова криза (внаслідок руйнування усталених виробничих зв'язків, банкрутства ряду промислових виробників в країнах ЄС/світі)* у 2020 – 11 (8), у 2021 – 9 (7);
- *Вихід нерезидентів з ОВДП* у 2020 – 10 (8), у 2021 – 8 (не оцінювався).

Високу інтегральну оцінку отримав новий зовнішній ризик *Друга хвиля пандемії COVID-19 в світі*: 11 / 7.

Також, вперше у 2020 році було оцінено ризики / явища *Суттєвий сплеск інфляції через наповнення економік багатьох країн коштами стабілізаційних фондів, спрямованих*

на боротьбу з COVID-19 (8 / 6) та Дефіцит продовольчих товарів внаслідок тривалих карантинних заходів, яке призведе з часом до скорочення попиту та відповідно виробництва продовольчих товарів, банкрутства фермерських господарств (8 / 6).

Найменш значущим з зовнішніх ризиків експертами оцінено ризик Відмова від співпраці з МВФ: інтегральна оцінка 3 – у 2020 році, у 2021 році – 2. За попередніми оцінками вплив цього ризику був дещо вищим: у 2020 році – 5, у 2021 році – 4.

ЗОВНІШНІ РИЗИКИ / ЯВИЩА (квітень 2020 року)

Зовнішні ризики / явища	Інтегральна оцінка	
	2020 рік	2021 рік
Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу	13	10
Звуження зовнішніх ринків збуту через високу конкуренцію	12	9
Нова світова криза (внаслідок руйнування усталених виробничих зв'язків, банкрутства ряду промислових виробників в країнах ЄС/світі)	11	9
Друга хвиля пандемії COVID-19 в світі	11	7
Вихід нерезидентів із ОВДП	10	8
Суттєве падіння цін на світових ринках сировинних (неенергетичних) товарів	8	7
Посилення гібридних загроз національній безпеці України, у т.ч. активне військове протистояння на сході країни	8	9
Суттєвий сплеск інфляції через наповнення економік багатьох країн коштами стабілізаційних фондів, спрямованих на боротьбу з COVID-19	8	6
Впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн	8	7
Дефіцит продовольчих товарів внаслідок тривалих карантинних заходів, яке призведе з часом до скорочення попиту та відповідно виробництва продовольчих товарів, банкрутства фермерських господарств.	8	7
Запуск в експлуатацію трубопроводів Північний потік 2 та Турецький потік	8	9
Неотримання запланованого фінансування від МВФ	8	8
Зростання продовольчої інфляції у світі	8	7
Надходження незначних обсягів донорської допомоги	7	7
Суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках	6	5
Повна блокада портів Азовського моря	5	6
Впровадження додаткових санкцій/обмежень з боку РФ до України	5	4
Впровадження додаткових санкцій/обмежень з боку України до РФ	4	4
Відмова від співпраці з МВФ	3	2

– Найбільш значущі зовнішні ризики

ВНУТРІШНІ РИЗИКИ / ЯВИЩА (квітень 2020 року)

Внутрішні ризики / явища	Інтегральна оцінка	
	2020 рік	2021 рік
Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у ПФУ, інших Фондах державного соціального страхування	14	13
Суттєве падіння платоспроможного попиту населення	13	11
Значне безробіття через повернення заробітчан, масове звільнення працівників	13	10
Посилення неплатоспроможності реального сектору економіки	12	10
Експоненціальне поширення COVID-19, не спроможність медичної системи зупинити пандемію в Україні	12	10
Різне погіршення якості життя населення, насамперед найбільш уразливих верств	12	10
Зростання негативних очікувань економічних агентів	12	9
Масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу	12	8
Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі	11	10
Прискорення інфляційних процесів	11	9
Глибока затяжна рецесія	11	9
Збереження високого рівня корупції	11	10
Повільні приватизаційні процеси	11	10
Загострення проблем у банківській системі:		
зростання розриву по обсягах і строках між кредитами та депозитами, і збільшення ризиковості кредитування (неповернення і пролонгація)	10	9
подальше зниження довіри до банківської системи	8	7
падіння прибутковості банківської системи та зниження стабільності її функціонування	8	7
Паніка на валютному ринку	10	7
Недостатньо швидке проведення реформ	10	8
Прояв суттєвих девальваційних тенденцій на валютному ринку	9	7
Продовження збереження/посилення недовіри до банківської системи з боку населення (зниження довгострокових депозитів)	9	9
Отримання низького врожаю зернових культур	9	7
Прискорення процесів продовольчої інфляції на тлі масових банкрутств фермерських господарств	8	7
Соціальні протести в умовах глибокої затяжної рецесії	8	7
Зупинка виробничих потужностей у галузях з безперервним циклом роботи	8	6
Дефолт по зовнішнім боргам	7	6
Логістичні проблеми у вантажному залізничному транспорті	7	5
Впровадження земельної реформи	7	9
Дефіцит енергетичних ресурсів в країні (у т.ч. вугілля)	6	6
Значний перегляд соціальних стандартів у бік підвищення	6	7
Запровадження податку на виведений капітал	5	4
Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення за рахунок зростання цін на енергоносії	4	5

— Найбільш значущі внутрішні ризики

ПРОПОЗИЦІЇ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

НА КОРОТКОСТРОКОВУ ПЕРСПЕКТИВУ (під час дії карантинних заходів)

Підтримка бізнесу: ключові пропозиції експертів:

- збільшити дефіцит бюджету щонайменше до 6% для формування достатніх фіскальних стимулів;
- звільнити від сплати або надати відстрочку сплати податків на період карантину, суб'єктам господарювання діяльність яких заборонена згідно постанови КМУ від 11.03.2020 № 211, це суб'єкти господарювання, діяльність яких передбачає приймання відвідувачів, зокрема заклади громадського харчування, торговельно-розважальні центри, інші розважальні заклади, фітнес-центри, заклади культури, торговельного і побутового обслуговування населення. До цього переліку можливо включити також суб'єктів господарювання, що займаються туристичним бізнесом, пасажирських авто перевізників;
- надати цільову фінансову допомогу найманим працівникам, які вимушені піти у відпустку за власний рахунок або по догляду за дитиною на час карантину, за рахунок коштів стабілізаційного фонду;
- запровадити комплекс заходів фінансового характеру з підтримки малого бізнесу та ФОП.

Підтримка населення: ключові пропозиції експертів:

- надавати державну фінансову допомогу найбільш вразливим верствам населення для зниження соціальної напруги та стимулювання попиту;
- обмежити експорт соціально важливих товарів;
- ввести тимчасове державне регулювання цін на соціально важливі товари;
- звільнити населення, яке втратило роботу, тимчасово на строк до кінця року від сплати по іпотечним кредитам без нарахування пені та відсотків;
- розширити перелік ліків в програмі «Доступні ліки» для населення.

НА СЕРЕДНЬОСТРОКОВУ ПЕРСПЕКТИВУ (після карантину та протягом найближчих років)

Заходи урядової політики з урахуванням винесених уроків відповіді на COVID-19: ключові пропозиції експертів

У сфері охорони здоров'я (ОЗ) населення:

- вибудувати протоколи дій на випадок пандемії (у сфері ОЗ, транспорту, освіти, органів державної та місцевої влади, організацій проведення засідань ВРУ)
- мати протоколи поведінки із громадянами, які повертаються із територій з підвищеним рівнем загрози пандемії
- збільшити фінансування охорони здоров'я, у тому числі для відновлення санітарно-епідеміологічної служби, зокрема, шляхом реалізації загальнодержавної програми з облаштування (будівництва) інфекційних відділень по всій території країни (на кількість ліжко-місць у % від населення міста чи села) з повним обсягом сучасного обладнання та необхідних матеріалів) і т. п.
- створити (підтримка) замкнуті цикли вітчизняного виробництва товарів, фармацевтичних препаратів, обладнання, а також сировини необхідної для ефективної протидії викликам та загрозам пандемій та ін. тяжким захворюванням (рак, ВІЛ, туберкульоз та ін.)

У соціально-економічній сфері для нівелювання негативного впливу наслідків пандемії на економіку:

- мати пакети антикризових заходів, що запроваджуються з метою соціальної підтримки населення; підтримки бізнесу; соціальної підтримки найбільш вразливих груп населення та подальшого їх соціального залучення;
- підвищити ефективність державного управління;
- збільшити фінансування наукових досліджень з орієнтацією на інновації;

- активно сприяти поширенню та популяризації використання цифрових технологій з метою забезпечення можливостей виконання роботи та навчання у віддаленому доступі.

Більшість експертів вважають, що поведінка людей та структура попиту після завершення пандемії (зміна виду економічної діяльності, здоровий спосіб життя, гігієна та санітарія, глобалізація та активне пересування, відношення до вакцинації) зміниться, але не суттєво. Разом з тим більшість експертів вважає, що процеси діджіталізації (цифровізації), роботизації та використання модальності «віддаленого робочого місця» прискоряться. На думку експертів, криза може відкрити «вікно можливостей» для зміни української економіки у напрямі переходу до нової якості.

Всі складові кризи можуть мати негативний вплив на макроекономічну стабільність будь-якої держави. Деструктивні наслідки від роз-

гортання кризових явищ можуть виявитися вкрай критичними та викликати ланцюгову реакцію дисбалансу усіх макроекономічних показників національного розвитку. За відсутності належних заходів стабілізації ситуація може швидко змінюватися, а криза загострюватися. Кожна країна здійснює власну антикризову політику у відповідь на COVID-19, у тому числі впроваджуючи програми соціального захисту.

Станом на квітень 2020 р. у 45 країнах було запроваджено, адаптовано чи розширено програми соціального захисту у відповідь на COVID-19. Заходи реагування здійснюються в усіх регіонах, крім Африки. Найбільш поширеними заходами є такі: грошові виплати (30 програм), дотації до заробітної плати (11), дотації на відпустку у зв'язку з хворобою (10), різні форми субсидій на внески в фонди соціального забезпечення та страхування на випадок безробіття, податкові канікули, підтримка малого та середнього бізнесу тощо.

ДОДАТКИ

Додаток 1. КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ НА 2020–2021 РОКИ

(станом на 15 квітня 2020 року)

Показник	2020	2021	2020		2021	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Національні рахунки						
Номинальний ВВП, млрд грн	4 054,3	4 536,6	3 930,0	4 551,7	4 394,8	5 069,9
Реальний ВВП, %, річна зміна	–4,2	2,4	–6,6	1,4	1,5	4,4
Споживання, індекс (%), річна зміна	–3,0	2,3	–13,6	0,9	1,3	3,2
Валове нагромадження основного капіталу, індекс (%), річна зміна	–14,8	6,9	–45,0	9,2	5,1	10,0
Експорт товарів та послуг, індекс (%), річна зміна	–7,9	4,0	–36,0	1,9	1,0	13,0
Імпорт товарів та послуг, індекс (%), річна зміна	–12,2	5,0	–39,0	3,4	1,0	8,3
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна						
Сільське господарство	–1,1	2,1	–8,0	0,9	1,0	3,6
Промислове виробництво	–6,1	2,2	–8,8	2,0	0,2	3,2
Інфляція, індекс (%)						
Індекс споживчих цін (середній за рік)	105,8	107,7	103,2	111,8	105,0	110,1
грудень до грудня попереднього року	107,0	105,9	105,2	118,3	105,0	107,9
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	100,3	108,6	96,8	110,3	103,0	112,9
грудень до грудня попереднього року	109,9	109,6	105,0	123,8	105,8	110,6
Зовнішній сектор, млрд дол. США						
Рахунок поточних операцій	–3,9	–4,0	–1,7	–8,0	–2,2	–7,1
Обсяг експорту товарів та послуг	54,4	63,2	49,7	68,2	57,5	72,8
Обсяг імпорту товарів та послуг	–62,6	–70,0	–51,3	–82,0	–65,0	–87,8
Фінансовий рахунок	–2,1	–4,0	–9,0	2,6	–3,4	–10,0
Прямі іноземні інвестиції	–0,5	0,3	–3,5	2,0	–2,8	3,0
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	22,1	22,8	16,7	25,0	17,2	29,0
Зовнішній сектор, %, річна зміна (номінальний)						
Обсяг експорту товарів та послуг	–14,3	6,4	–21,6	7,5	5,2	13,0
Обсяг імпорту товарів та послуг	–17,4	7,1	–32,3	8,1	–15,2	10,2
Обмінний курс, грн/дол. США						
Середній	28,85	30,00	27,50	30,00	28,00	30,70
Кінець періоду	29,50	30,75	28,00	30,50	28,50	31,30
Державні фінанси, % ВВП						
Доходи зведеного бюджету	29,8	28,6	19,3	30,1	20,8	33,1
Видатки зведеного бюджету	35,3	31,5	27,6	35,9	25,3	34,9
Сальдо зведеного бюджету	–5,6	–3,0	–1,9	–8,2	–2,1	–4,5
Державний борг (прямий та гарантований)	60,4	54,8	57,0	64,9	46,4	60,1
Соціальні показники						
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до робочої сили віком 15–70 років	9,4	9,1	8,1	10,8	8,0	12,4
Реальна середньомісячна заробітна плата працівників (номінальна, скоригована на індекс споживчих цін), % до попереднього року	–13,9	3,2	–8,4	–18,3	–0,3	6,0

Додаток 2. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА СЦЕНАРІЯМИ

усереднені значення

Показник	V-форма		L-форма		GC		BC		Консенсус-прогноз (04/20)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
ВВП, % реальні зміни:										
Світ	-1,2	2,1	-0,6	2,3	-3,0	1,5	x	x	x	x
США	-2,4	3,1	-1,5	1,7	1,6	1,7	-2,0	1,5	-1,2	1,7
ЄС	-4,7	2,5	-3,0	1,9	0,6	1,4	-5,0	4,5	-2,8	1,7
Китай	2,9	5,5	1,3	4,0	3,0	5,0	x	x	2,6	5,0
РФ	-3,6	1,6	-2,7	1,0	0,5	1,0	-2,6	2,0	-2,3	1,7
Близький Схід, Середня Азія	0,5	1,7	-0,9	1,9	2,1	2,8	x	x	x	x
Африка на південь від Сахари	2,0	2,5	0,4	2,5	2,8	3,1	x	x	x	x
Динаміка цін										
Середньорічна ціна на нафту марки Brent, дол. США за барель	31,0	39,8	33,8	43,2	40,0	45,0	30,0	45,0	35,0	45,0
Середньорічна ціна на імпортований природний газ, дол. США за 1 тис. куб. м	132,5	159,0	118,4	149,5	160,0	170,0	130,0	200,0	130,0	170,0
Індекс світових цін на базові метали, середньорічний приріст/зниження, %	-12,8	6,5	-16,4	5,3	0,4	1,0	-10,0	5,0	-10	5,0
Світова ціна на залізні руди, середньорічний приріст/зниження, %	-19,0	-2,1	-21,9	4,5	-0,8	1,0	-20,0	10,0	-20	5,0
Світова ціна на добрива (мочевина), середньорічний приріст/зниження, %	-9,3	3,1	-19,6	6,8	2,0	1,5	x	x	-7,5	5,0
Світова ціна на кукурудзу, середньорічний приріст/зниження, %	-7,2	2,7	-8,1	5,8	1,8	1,7	-5,0	10,0	-5,0	2,3
Світова ціна на пшеницю, середньорічний приріст/зниження, %	-1,4	6,3	-6,8	5,8	2,1	1,5	-5,0	10,0	-5,0	2,0

Додаток 3. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА КЛЮЧОВИХ ПРИПУЩЕНЬ ДЛЯ УКРАЇНИ ЗА СЦЕНАРІЯМИ

усереднені значення

Показник	Оптимізм		V-форма		L-форма		ГС		ВС		Консенсус-прогноз (04/20)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Приріст прямих іноземних інвестицій (за методологією платіжного балансу), млрд дол. США	1,5	2,8	1,8	2,5	0,6	1,9	x	x	0,2	-0,2	x	x
Отримання позик від МВФ, млрд дол. США	5,2	1,8	4,9	1,5	4,0	3,3	x	x	4,7	2,5	4,3	2,0
Облікова ставка НБУ, % річних на кінець періоду	9,0	7,5	7,0		8,5	7,7	x	x	9,8	8,5	8,5	7,8
Приватні грошові перекази, млн дол. США	8 350	10 900	9550	12 300	5 632	8 043	x	x	8 500	12 000	x	x
Подорожі (імпорт послуг), млн дол.США	5 500	7 900	5 450	7 300	2 570	3 160	x	x	4 867	4 750	x	x
Граничний рівень дефіциту Державного бюджету, % ВВП	7,7	2,7	1,5	2,8	7,1	3,3	x	x	5,3	3,0	x	x
Питома вага капітальних видатків Зведеного бюджету, % ВВП	3,0	3,0	3,6	3,3	4,5	5,8	x	x	6,5	10,5	x	x
Граничний обсяг державного боргу, % ВВП	54,0	53,5	60,0	53,0	59,0	56,7	x	x	54,2	52,8	x	x
Надходження від приватизації державного майна, млрд грн	1,0	6,0	0,5	3,0	0,8	3,4	x	x	3,0	0,9	0,5	4,5
Мінімальна середньозважена заробітна плата, грн	4 723	5 206	4723	5 003	4 814	5 233	x	x	4 865	5 189	4723	5134

Додаток 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЯСНЮВАННЯ

Методологічні пояснювання до оцінювання ризиків. Оцінка ризиків здійснювалась за двома критеріями: ймовірність реалізації конкретного ризику та вплив ризику на економіку України. На основі наданих матеріалів було розраховано інтегральну оцінку ризиків як добуток оцінок ймовірності реалізації явища та впливу явища на

економіку України, зважений на кількість респондентів. Максимальне інтегральне значення як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків – 16.

Оцінка ризиків та впливу настання відповідної події або явища на економіку України проводилася за такою шкалою:

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЯВИЩА	ОЦІНКА ВПЛИВУ ЯВИЩА НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ
Значна ймовірність (50% і більше) прояву явища – 4	Значний вплив – 4
Середня ймовірність (30–49%) прояву явища – 3	Помірний вплив – 3
Помірна ймовірність (10–29%) прояву явища – 2	Слабкий вплив – 2
Мала ймовірність (менше 10%) прояву явища – 1	Незначний вплив – 1
Явище не є вірогідним – 0	Вплив відсутній – 0

Методологічні пояснення до таблиць. Агреговані номінальні величини та індекси розраховані як медіана відповідних показників, наданих усіма прогнозуючими організаціями–учасниками (експертами) опитування з метою зменшення впливу показників, що знаходяться поза межами найбільшої сукупності прогнозних оцінок, зважаючи на те, що через швидкозмінність подій у вітчизняній економіці та невизначеність її подальшого розвитку, при опитуванні експертів формуються значні варіації / діапазони прогнозних оцінок, наданих усіма прогнозуючими організаціями.

Узагальнені значення величин, що прогнозуються як відсоток від ВВП (зокрема, показники зовнішнього сектору та бюджету), розраховані як відношення медіани номінального значення показника до відповідного значення ВВП розрахованого, також, по медіані. Показники, що прогнозуються у доларах США, розраховані як відсоток від ВВП з використанням медіани обмінного курсу.

Консensusне значення дефіциту/профіциту бюджету розраховані як різниця між медіаною показників доходів та видатків.

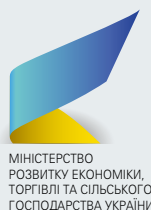
При підготовці випуску організаціями–учасниками (експертами) опитування були надані такі матеріали:

- припущення прогнозу щодо економічної політики, яка проводитиметься у 2020–2021 роках, та деякі кількісні екзогенні параметри розвитку;
- прогноз основних макроекономічних показників на 2020–2021 роки;
- експертна оцінка ризиків на 2020–2021 роки;
- відповіді на запитання анкети щодо оцінки викликів та ризиків, які постали перед економікою України внаслідок введення в Україні обмежувальних заходів під час боротьби з пандемією коронавірусу COVID-19.

У підготовці випуску брали участь:

Сергій Ніколайчук
Наталя Горшкова
Валерія Войтенко
Людмила Хмелюк
Артур Айвазов
Наталія Сітнікова
Інна Могілат

Контактна інформація:

Департамент стратегічного планування
та макроекономічного прогнозування
Міністерства розвитку економіки, торгівлі
та сільського господарства України
Електронна адреса: lkhmelyuk@me.gov.ua
Контактний телефон: (044) 200-44-68